

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 1Sžk/30/2020
Identifikačné číslo spisu: 5017200450
Dátum vydania rozhodnutia: 22.06.2021
Meno a priezvisko: JUDr. Marián Trenčan
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2021:5017200450.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Mariána Trenčana a členov senátu Ing. JUDr. Miroslava Gavalca, PhD. a JUDr. Igora Belka, v právnej veci žalobkyne (v konaní sťažovateľka): J. X., narodená XX. D. XXXX, bytom F. XX, Ž., proti žalovanému: Centrum právnej pomoci, kancelária Žilina, so sídlom Národná 34, Žilina, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného, v konaní o kasačnej sťažnosti žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Žiline sp. zn. 31S/148/2017 zo 4. decembra 2019, ECLI:SK:KSZA:2019:5017200450.2, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky mení rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn. 31S/148/2017 zo 4. decembra 2019, ECLI:SK:KSZA:2019:5017200450.2 tak, že zrušuje rozhodnutie žalovaného č. KaZA/18956/2017 zo dňa 07.11.2017 a vec vracia žalovanému na ďalšie konanie.

Sťažovateľke priznáva voči žalovanému právo na plnú náhradu trov kasačného konania i konania pred krajským súdom.

Odôvodnenie

I. Konanie pred orgánom verejnej správy

1. Žalobkyňa žiadosťou doručenou žalovanému dňa 10.10.2017 požiadala o poskytnutie právnej pomoci v spore o zaplatenie 10.067,09 € s príslušenstvom, vedenom na Okresnom súde Žilina pod sp. zn. 12C/197/2004.

2. Žalovaný rozhodnutím č. KaZA/18956/2017 zo dňa 07.11.2017 (ďalej len „preskúmané rozhodnutie“) nepriznal žalobkyni nárok na poskytnutie právnej pomoci.

3. V odôvodnení rozhodnutia žalovaný uviedol, že žiadosť o právnu pomoc sa týkala sporu o zaplatenie

nákladov na rekonštrukčné práce na nehnuteľnosti v podielovom spoluvlastníctve, v ktorom je žiadateľka žalovanou stranou. Žalovaný dospel k záveru, že v danej veci nejde o zrejmu bezúspešnosť sporu, a je splnená aj podmienka minimálnej hodnoty sporu. Avšak v rozhodujúcom čase 1,6-násobok sumy životného minima bol 316,94 € do 30.06.2017 a od 01.07.2017 bol 319,17 €. Nakoľko žalobkyňa mala v posudzovanom období započítateľný príjem vo výške 320,60 € mesačne zo starobného dôchodku, nespĺňala v mesiaci podania žiadosti podmienku materiálnej núdze ako predpokladu priznania nároku na poskytovanie právnej pomoci.

4. Žalovaný ďalej uviedol, že pri posudzovaní možnosti priznať právnu pomoc aj pri nespĺnení podmienky stavu materiálnej núdze podľa § 6b ods. 2 zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi (atď.) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o právnej pomoci“) postupoval podľa vlastného interného usmernenia žalovaného a posúdil skutočný príjem žiadateľky, ktorá ako výdavky uviedla len priemerne 35 € mesačne na zdravotnú starostlivosť. Ďalej dospel k názoru, že vzhľadom na to a na povahu sporu v danej veci nejde o prípad, kedy by neposkytnutie právnej pomoci malo vážne následky a spôsobilo by vážnu ujmu na právach a oprávnených záujmoch žalobkyne. Poznamenal aj, že v tejto právnej veci mala žalobkyňa dvakrát priznaný nárok na poskytnutie právnej pomoci, ktorý jej bol v oboch prípadoch odňatý, lebo na výzvu nedoložila žalovanému doklady potrebné na prehodnotenie jej príjmovej situácie.

II. Konanie pred správnym súdom

5. Proti rozhodnutiu žalovaného podala žalobkyňa v zákonnej lehote správnu žalobu na Krajský súd v Žiline (ďalej len „správny súd“) a domáhala sa zrušenia rozhodnutia žalovaného a vrátenia veci žalovanému na nové rozhodnutie.

6. V žalobe uviedla, že preukázala svoj status osoby s ťažkým zdravotným postihnutím (so sprievodcom) a nezanedbateľnú časť príjmu spotrebuje na doplatky na lieky. Poukázala na hodnotu sporu, výšku tarifnej odmeny za jeden úkon právnej pomoci, a tiež všeobecne na judikatúru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, pričom citovala z jeho rozsudku sp. zn. 3Sžo/40/2014, kde podľa nej súd vyčíta žalovanému príliš formalistický prístup, ako i z rozsudku sp. zn. 10Sžo/29/2015, kde súd zohľadnil výdavky na lieky a výšku tarifnej odmeny, ktorá z príjmu zjavne nemá byť ako uhradená.

7. Žalobkyňa považovala postup žalovaného za formalistický, keď len 3,66 € rozhodlo o tom, že nemá nárok na právnu pomoc. Nesúhlasila s tvrdením o neexistencii dôvodov podľa § 6a ods. 2 zákona o právnej pomoci.

8. Správny súd preskúmal napadnuté rozhodnutie a rozsudkom sp. zn. 31S/148/2017 zo dňa 04.12.2019 (ECLI:SK:KSZA:2019:5017200450.2 (ďalej len „napadnutý rozsudok“) žalobu podľa § 190 Správneho súdneho poriadku (ďalej len „S. s. p.“) zamietol ako nedôvodnú. V odôvodnení rozsudku vychádzal z toho, že zákonodarca určuje kritériá posudzovania oprávnenosti žiadateľa o právnu pomoc, čím negatívne nezasahuje do práva na súdnu a inú právnu ochranu. Pozitívny záväzok štátu voči osobám v núdzi je podľa neho obmedzený hľadiskom dlhodobej udržateľnosti.

9. Správny súd sa venoval i krátkej polemike s právnymi názormi uvedenými v rozsudku Najvyššieho súdu sp. zn. 8Sžo/4/2018 z 25.10.2018 o povinnosti žalovaného vyhodnocovať status žiadateľa aj v intenciách ustanovenia § 5b ods. 6 zákona o právnej pomoci, pričom uviedol, že s nimi nesúhlasí.

10. Správny súd ďalej uviedol, že pri rozhodnutí, ktoré žalovaný vydal na základe zákonom povolennej voľnej úvahy (správne uváženie), preskúmava súd iba to, či také rozhodnutie nevybočilo z medzí a hľadísk ustanovených zákonom. Súd neposudzuje účelnosť a vhodnosť správneho rozhodnutia. Účelom zákona o právnej pomoci bolo vytvoriť systém poskytovania právnej pomoci a zabezpečiť jej poskytovanie v ustanovenom rozsahu fyzickým osobám, ktoré v dôsledku svojej materiálnej núdze nemôžu využívať právne služby na riadne uplatnenie a ochranu svojich práv, ako aj prispieť k

predchádzaniu vzniku právnych sporov. Žalovaný podľa správneho súdu pri posudzovaní materiálnej núdze postupoval v súlade so zákonom a dospel k správneému záveru, že žalobkyňa nie je možné považovať za osobu v materiálnej núdzi majúcu právo na poskytnutie právnej pomoci v zmysle zákona o právnej pomoci. Za stavu, že pre účely posudzovania výšky príjmu žalobkyne bola rozhodujúca výška jej čistého započítateľného príjmu a nie jej výdavkov, správny súd konštatoval, že právny záver žalovaného je v súlade so zákonom.

11. Správny súd tiež konštatoval, že vydaním napadnutého rozhodnutia zo strany žalovaného správneho orgánu, ktorým z dôvodu nespĺnenia zákonných podmienok nebol žalobkyňi ako žiadateľke priznaný nárok na právnu pomoc v zmysle tohto zákona, jej právo domáhať sa ochrany svojich práv pred príslušným súdom ostalo zachované. Pri rozhodovaní správny súd bral na zreteľ povahu sporu, ktorý sa začal v roku 2004, skutočnosť, že žalobkyňi bola žalovaným právna pomoc poskytnutá už dvakrát a v neposlednom rade aj skutočnosť, že samotný správny súd má z preskúmania žalôb v sociálnych veciach vedomosť, že žalobkyňa v týchto konaniach zastupoval advokát.

III. Kasačná sťažnosť žalobkyne, vyjadrenie žalovaného

A)

12. Proti rozsudku správneho súdu podala žalobkyňa včas kasačnú sťažnosť, ktorou navrhla, aby kasačný súd napadnutý rozsudok zrušil, vec správneému súdu vrátil na ďalšie konanie, eventuálne aby zrušil preskúmané rozhodnutie a vrátil vec žalovanému na ďalšie konanie.

13. Sťažovateľka odôvodnila kasačnú sťažnosť dôvodmi podľa § 440 ods. 1 písm. g) a písm. h) S. s. p., teda tým, že správny súd rozhodol na základe nesprávneho právneho posúdenia, a že sa v konaní odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe kasačného súdu.

14. Sťažovateľka tvrdila, že preskúmané rozhodnutie je založené na formálnom posúdení zákonných podmienok podľa § 6a zákona o právnej pomoci a na odôvodnení, že vzhľadom na povahu sporu neprichádza do úvahy postup podľa § 6b ods. 2 tohto zákona, pritom žalovaný bližšie nerozoberá povahu sporu, čo robí rozhodnutie nepreskúmateľným.

15. Odôvodneniu napadnutého rozsudku vytýkala, že je neurčité, nepreskúmateľné a naznačené východiská boli nesprávne právne posúdené. Poukázanie správneho súdu na povahu sporu je podľa sťažovateľky nekonkrétne, pričom nie je zrejmé, prečo v takomto spore netreba právnu pomoc. Pripomenula, že v žalobe namietala proti: neprihliadnutiu žalovaného na hodnotu sporu, od ktorej sa odvíja tarifná odmena advokáta; vyjadreniu k predchádzajúcim žiadosťiam o poskytnutie právnej pomoci bez uplatnenia § 10 ods. 7 zákona o právnej pomoci; chýbajúcej reakcii na to, že je zdravotne ťažko postihnutá a bez právnej pomoci zo strany žalovaného je stranou viacerých ďalších sporov a konaní.

16. Vyčítala správneému súdu, že ani on nereagoval na jej argumenty a nenapravil pochybenie žalovaného, neposúdil ani všetky žalobné námietky. Mala za to, že okolnosťami veci podľa § 6b ods. 2 zákona o právnej pomoci je potrebné chápať náročnosť sporu, ekonomickú náročnosť právneho zastúpenia, okolnosti na strane žiadateľa, ktorými môžu byť ďalšie súdne konania, zdravotný stav žiadateľa a podobne. Podľa sťažovateľky podstatou má byť pomoc tam, kde žiadateľ sice má príjem presahujúci hornú hranicu, ale napriek tomu nemôže byť v jeho silách zabezpečenie právnej pomoci, čím by došlo k porušeniu pozitívneho záväzku štátu zabezpečiť reálne ochranu slabšej strany. Zmyslom nemôže byť iba posúdenie, či bola právna pomoc už raz poskytnutá. Správny súd podľa sťažovateľky pochybil pri posúdení, či žalovaný vychádzal z východísk predpokladaných zmyslom a účelom zákona.

17. Sťažovateľka tvrdila, že správny súd opomenul judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky, v zmysle ktorej sa nemožno riadiť iba doslovným znením zákona, ale treba brať do úvahy zmysel a účel zákona. Pritom správny súd za voľnú úvahu žalovaného považoval to, či a ako žalovaný postupuje podľa § 6b ods. 2 zákona o právnej pomoci.

18. Sťažovateľka považovala za rozporné s logikou a účelom zákona, aby zdravotne ťažko postihnutý žiadateľ bol ponechaný bez právnej pomoci, hoci správny orgán i súd vedia, že je stranou sporu aj v ďalších konaniach, v ktorých si právnu pomoc hradí sám, len preto, že jeho príjem je o necelé 4 eurá vyšší; tvrdila, že z týchto 4 eur sa na jeden úkon právnej pomoci nazbiera za niekoľko rokov.

19. Argumentácia správneho súdu k odklonu od rozhodovacej praxe kasačného súdu je podľa sťažovateľky nesprávna a nepostačujúca. Sťažovateľka uviedla, že voľná úvaha správneho orgánu nemôže byť svojvoľná a ovplyvnená dôvodmi, ktoré nie sú pre úvahu podstatné. I v rámci správneho súdnictva podľa nej musí byť priestor na prieskum voľnej úvahy, a to nielen z pohľadu dodržania formálnych mät posudzovanej veci. Napokon argumentovala, že ak podľa správneho súdu nie je v jej veci právna pomoc nevyhnutná, ak ju advokát už v určitom úseku konania zastupoval, tento názor nemá oporu v právnom predpise ani v case law ESĽP. Mala za to, že právna pomoc je potrebná počas celého konania, osobitne v rámci formulácie odvolacích dôvodov a odvolacej argumentácie.

B)

20. Žalovaný vo svojom vyjadrení navrhol kasačnú sťažnosť zamietnuť. K sťažnostnému dôvodu podľa § 440 ods. 1 písm. g) S.s.p. (nesprávne právne posúdenie veci) vyjadril žalovaný názor, že sťažovateľka hodnotí v kasačnej sťažnosti postup žalovaného, pričom kasačná sťažnosť slúži na nápravu právnych väd konania a rozhodovania správneho súdu; k čomu sa podľa žalovaného sťažovateľka vyjadruje iba veľmi okrajovo a bez konkrétnej špecifikácie.

21. K namietanému odklonu od ustálenej rozhodovacej praxe uviedol, že je potrebné, aby v kasačnej sťažnosti bolo presne uvedené konkrétne rozhodnutie najvyššieho súdu, a aby išlo o rozhodnutie publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Z kasačnej sťažnosti podľa žalovaného nevyplýva, od ktorého konkrétneho judikátu sa správny súd odklonil. Tiež poznamenal, že sťažovateľkina výhrada proti nesúhlasu správneho súdu s ňou v žalobe uvádzanými rozhodnutiami je nesprávna, keď správny súd uviedol, že nesúhlasí s rozhodnutím, ktoré sťažovateľka neuvádzala v žalobe. Navyše správny súd podľa žalovaného vysvetlil svoj nesúhlas.

IV. Právne závery kasačného súdu

22. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd kasačný preskúmal rozsudok krajského súdu v medziach sťažnostných bodov (§ 438 ods. 2, § 445 ods. 1 písm. c/, ods. 2 S.s.p.), pričom po zistení, že kasačná sťažnosť bola podaná oprávnenou osobou v zákonnej lehote (§ 442 ods. 1, § 443 ods. 1 S.s.p.) a že ide o rozhodnutie, proti ktorému je kasačná sťažnosť prípustná (§ 439 ods. 1 a ods. 2 S.s.p.), vo veci v zmysle § 455 S.s.p. nenariadil pojednávanie a po verejnej porade senátu jednomyselne dospel k záveru, že kasačná sťažnosť je dôvodná, a preto podľa § 462 ods. 2 S.s.p. zmenil napadnutý rozsudok a zrušil preskúmané rozhodnutie. Rozsudok bol verejne vyhlásený dňa 22.06.2021 po tom, ako bol termín vyhlásenia rozhodnutia predpísaným spôsobom zverejnený.

23. Úlohou kasačného súdu bolo posúdenie sťažnostných bodov smerujúcich proti napadnutému rozsudku, pričom prihliadal aj na žalobné body, ktoré boli podkladom pre rozhodnutie správneho súdu. Sťažovateľka v kasačnej sťažnosti namietala proti záverom správneho súdu aj proti ich nedostatočnému odôvodneniu.

24. Vo veci nebolo sporné, že sťažovateľkin príjem prekročil v sledovanom období hranicu 1,6-násobku sumy životného minima, v dôsledku čoho u sťažovateľky nie je splnený zákonný predpoklad pre poskytnutie právnej pomoci podľa § 6a zákona o právnej pomoci. Sťažovateľka síce aj tu namietla „formálne posúdenie“, ale jej kasačná sťažnosť, rovnako ako predtým správna žaloba, sa koncentrujú na posudzovanie naplnenia predpokladov podľa § 6b ods. 2 zákona o právnej pomoci, podľa ktorého ak príjmy prevyšujú zákonom určenú hranicu materiálnej núdze, možno poskytnúť právnu pomoc s finančnou účasťou oprávnenej osoby, ak je to primerané okolnostiam žiadanej právnej pomoci.

25. Kasačný súd z napadnutého rozsudku vyrozumel, že správny súd overil závery žalovaného pokiaľ

ide o prekročenie príslušnej príjmovej hranice 1,6-násobku životného minima, čo považoval za rozhodujúce pre zákonosť rozhodnutia vo vzťahu k posúdeniu podmienok podľa § 6a ods. 1 zákona o právnej pomoci; s týmto postupom súhlasí aj kasačný súd.

26. Súdny prieskum postupu žalovaného pri rozhodovaní, či poskytne sťažovateľke právnu pomoc v zmysle § 6b ods. 2 zákona o právnej pomoci, sa obmedzil na všeobecné konštatovania v bode 13 odôvodnenia napadnutého rozsudku (poukaz na slovnú formuláciu „môže“) a v bode 14 (aplikácia správneho uváženia). Napokon v bode 15 odôvodnenia správny súd uviedol, že (súd) bral na zreteľ povahu sporu, ktorý sa začal v roku 2004, skutočnosť, že sťažovateľke bola práva pomoc žalovaným poskytnutá už dvakrát, a že v iných konaniach ju zastupoval advokát.

27. Kasačný súd súhlasí, že ak zákon umožňuje voľnú (správnu) úvahu orgánu verejnej správy, súdny prieskum sa typicky obmedzuje len na posúdenie, či sa táto úvaha pohybovala v medziach zákona. K tomu nabáda aj slovo „môže“, ktoré použil zákonodarca v § 6b ods. 2 citovaného zákona. Ako však správne namietala sťažovateľka, v súdnej veci nastal problém v tom, že žalovaný síce uviedol, že prihliadal na povahu sporu, ale z rozhodnutia sa nedá zistiť, prečo je povaha sporu podľa neho taká, že „v danej veci nejde o prípad, kedy by neposkytnutie právnej pomoci malo vážne následky a spôsobilo by vážnu ujmu na právach a oprávnených záujmoch žiadateľky.“ Sám žalovaný pritom v rozhodnutí uvádza, že v danej veci nejde o zrejmu bezúspešnosť sporu, a za hodnotu sporu považoval sumu 10.067,09 €. Keď žalovaný uzavrel, že nezistil „také okolnosti, ktoré by odôvodňovali priznanie nároku na poskytnutie právnej pomoci podľa § 6b ods.2“ zákona o právnej pomoci, nie je zřejmé, na základe akej úvahy k tomuto záveru dospel. Podľa kasačného súdu preskúmanému rozhodnutiu chýba v tejto časti zrozumiteľné vysvetlenie úvah žalovaného, ktorými zhodnotil jednotlivé v konaní zistené skutočnosti, najmä ako zohľadnil charakter a hodnotu sporu, ako i reálnu sociálnu situáciu sťažovateľky (viď spomenuté výdavky na lieky), ktorá je dôchodkyňou zdôrazňujúcou aj svoje zdravotné postihnutie. Tým došlo k porušeniu povinnosti žalovaného riadne odôvodniť rozhodnutie podľa § 47 ods. 3 Správneho poriadku.

28. Následne v napadnutom rozsudku obdobne pochybil správny súd, ktorého závery, že žalovaný postupoval v súlade so zákonom, nie sú taktiež dostatočne odôvodnené, a kasačnému súdu sa z vyššie uvedených dôvodov javia ako nesprávne právne posúdenie veci. Kasačný súd pripomína, že aj pri aplikácii voľnej úvahy musí byť zřejmé, ktoré skutočnosti správny orgán do svojich úvah zahrnul (ako vstupy), ako ich posudzoval, a na základe ktorých úvah dospel k svojmu záveru. Ak je v odôvodnení rozhodnutia uvedená určitá skutočnosť ako podstatný element príslušnej úvahy, musí byť aj zřejmé, ako ovplyvnila samotný záver. Zároveň kasačný súd edukačne pripomína, že aj pri aplikácii voľnej úvahy platí, že nesmie dochádzať k znateľne odlišným rozhodnutiam v porovnateľných prípadoch, bez jasného vysvetlenia rozhodujúcich odlišností.

29. Preto podľa kasačného súdu správny súd nesprávne posúdil vec, keď považoval odôvodnenie (vysvetlenie) žalovaného o neposkytnutí pomoci podľa § 6b ods. 2 zákona za dostatočné. Najmä z dôvodu hospodárnosti konania (žiadosť podaná v roku 2017, civilný spor trvajúci od roku 2004) kasačný súd nepristúpil k zrušeniu napadnutého rozsudku, ale rozhodol zmeňujúcim rozsudkom priamo o zrušení preskúmaného rozhodnutia a vrátení veci žalovanému v zmysle § 462 ods. 2 S.s.p. Vo veci nebolo potrebné sa bližšie zaoberať ďalšími sťažnostnými dôvodmi, ktoré by na výsledku konania ani na právnom názore súdu, záväznom pre žalovaného, nič nezmenili.

30. Úlohou žalovaného bude ďalej sa vecou zaoberať v intenciách právneho názoru kasačného súdu, podľa potreby doplniť zisťovanie skutočného stavu veci a rozhodnúť, pričom bude musieť dbať na riadne odôvodnenie rozhodnutia.

31. O trovách konania rozhodol kasačný súd podľa § 467 ods. 1 v spojení s § 167 ods. 1 S.s.p. a vzhľadom na úspech sťažovateľky v kasačnom konaní priznal jej právo na úplnú náhradu dôvodne vynaložených trov v tomto konaní, i v konaní na správnom súde v zmysle § 467 ods. 2 S.s.p., hoci priamo zo spisu sa žiadne trovy zistiť nepodarilo. O výške náhrady trov rozhodne osobitným uznesením súdny úradník na správnom súde v zmysle § 175 ods. 2 S.s.p.

Poučenie:

Proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok.